

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-וילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה, אונ' בר-אילן

בלוג מס' 72: הוראה מקוונת – השכלה גבוהה יותר?

תשובה לפרופ' שמואל ליימן-וילציג (בלוג מס' 71)

בלוג אורח: ד"ר דליה גבריאל נורי

עזבו סטודנטים. בואו נדבר עלינו, המרצים. הבה נחליף חוויות. והרשו לי להיות מעט רגשית. בעוד הרבה שנים, כשאיה זקנה מופלגת ואזכר בקורסים האוניברסיטאיים הפרונטאליים שפעם לימדתי, אני בטוחה שאזכור את הדברים הבאים: מבט של סטודנטית במהלך שיעור שפתאום "ירד לה האסימון" והרגשתי שהיא הבינה משהו חשוב או: סטודנט שאמר לי בצאתו משיעור: את השיעור הזה אני אזכור לכל החיים. נכון, לא היו הרבה כאלה. ונכון, היו גם הרבה דוגמאות הפוכות. הרבה פעמים יצאתי משיעור עם גרון כואב ושאלתי את עצמי: מה בעצם אני עושה כאן? מה העיניים הבוהות האלה עושות כאן? ולמה אני עסוקה בלהשליט שקט? אבל המקרים האלה, אני חושבת, היו מיעוט.

ועכשיו, נדבר קצת גם על הסטודנטים. מה הם ייזכרו משלוש או ארבע שנות לימוד? עם מה הם נשארים? מה נתנו להם במהלך התואר הראשון או השני? התשובה שלי פשוטה להפתיע. לא תאוריות מסובכות ולא שיטות מחקר ולא מבואות תאורטיים ולא פיתוחים מתודולוגיים. נתנו להם חוויות למידה. לימדנו אותם לחשוב. גילינו להם שהם יכולים ויודעים ומותר להם לחשוב. זה בכל אופן, מה שאני רוצה לחשוב שנתתי להם. וכשהם יישכחו את כל התאוריות וכו' (ואני בטוחה שהם יישכחו אותן עשר דקות לאחר מבחן הסיום, אבל הם תמיד יוכלו ללחוץ על כמה כפתורי אינטרנט ולחזור ולהזכר) – הם ייזכרו בכמה רגעים מן השיעורים שלנו שבהם הרגישו את המוח שלהם עובד, את המוחות של הכיתה כולה עובדים ביחד. אני מקווה שההרגשה הזאת תלווה אותם כל החיים, וכל מה שייבחרו לעשות, במודע או שלא במודע, יהיה לחזור לאותם רגעים.

אכן אני מקווה שדרך השיעורים אנחנו מלמדים לחשוב. זה הדבר הראשון והחשוב ביותר. אבל יש גם רגשות. וגם על זה צריך לדבר. אני מקווה שהמוח האנושי הוא לא רק מחשב משוכלל. הוא גם משהו שמחובר ללב. אין תחליף להומור, לחיבה, לאהדה. וגם זה, אני מקווה, הוא חלק מן השיעור האוניברסיטאי. ואם לא הייתי מתביישת הייתי גם כותבת: כן, ויש גם ערכים. ויש חינוך להבעת דיעה.

ויש חשיבות להחלפת דיעות. האוניברסיטה היא גם המקום האחרון לפני שיוצאים לעולם הרחב והכאוטי, זהו הרגע האחרון להספיק להקנות גם דברים חשובים אלה.

תגידו, אלה עניינים של כיתה א'. חיבה, אהדה, חינוך לחשיבה, את זה צריך היה ללמוד מקסימום עד סוף כיתה ב' ביסודי. לאוניברסיטה באים ללמוד חומר. נקודה. ללמוד חומר, להיבחן, לקבל תואר. רגשות, ריגושים והתרגשויות, חינוך וערכים – לא בבית ספרנו. אבל זה כבר עניין של השקפת עולם.

אחרי הכתיבה הקצת רגשית הזאת, אכתוב עוד כמה חששות שמעוררת בי המחשבה על עולם של הוראה מקוונת. בתוך כך אתייחס למקצת הטענות שהעלה פרופ' ליימן-ווילציג בזכות ההוראה המקוונת:

- א. ההוראה המקוונת גורמת לאובדן מוחלט של חיים חברתיים – ועל כך, נדמה לי, אין צורך להכביר מילים. אובדן האינטראקציה הישירה עם סטודנטים אחרים, אובדן הלימוד בחברותא ויצירת קבוצות לימוד – הם מחיר כבד שתובעת ההוראה המקוונת.
- ב. ההוראה המקוונת דורשת משמעת עצמית יוצאת דופן – בקורסים מקוונים, כמו בקורסים רגילים, מרבית התלמידים יעשו את המינימום הנדרש. בעוד בלימוד פרונטאלי רגיל המינימום הנדרש בדרך כלל הוא להגיע להרצאות אחת לשבוע, בהרצאה מקוונת אפשר יהיה לדחוס הכל לסוף הקורס, לבלוע מהר את כל ההרצאות בשבוע האחרון ולפלוט הכל במבחן. כך ייעשה לימוד הקורס במינימום זמן, במינימום השקעה, ובעיקר במינימום זמן להפנמה. נכון אמנם שאפשר להתחכם. נכון שאפשר לייצר פורום של הקורס ולדרוש מהתלמידים להשתתף מידי שבוע. ובכל זאת, בהכירי את יצר לב האדם, אין לי ספק שיש כאן מתכון בדוק לירידה למינימום של השקעה ולמידה.
- ג. ההוראה המקוונת נותנת יתרון בלתי הוגן לבעלי כשרון כתיבה – נכון שבעתיד, אולי הקרוב, יהפכו המחשבים שלנו לאינטר-אקטיוויים במידה העולה בהרבה על זו הקיימת היום. אפשר יהיה אז לדבר, לצחוק ואולי אפילו לטפוח וירטואלית של שכמו של סטודנט שאמר דברי טעם. עד אז, ההוראה המקוונת מוגבלת לכתיבה. תקשורת של מכתבים, מיילים, מסרים, צ'אטים כתובים. לא פחות ולא יותר. לא כל הסטודנטים נחנו בכשרון כתיבה. היכולת לכתוב מייל מהר, ברהיטות, אינה נחלת הכל. ועל כן, ההוראה המקוונת נותנת יתרון לא הוגן לכתבנים שבין הסטודנטים. היא מהווה מכשול לסטודנטים מעוטי-כשרון כתיבה ובמיוחד לאלה בעלי לקויות למידה, שהם מיעוט בלתי מבוטל בקרב הסטודנטים.
- ד. אין צורך בהוראה מקוונת כדי לרכוש מיומנות תקשוב – הטענה שמיומנות זו היא מיומנות נדרשת להמשך החיים המקצועיים – היא טענה נכונה. ואולם, מרבית הסטודנטים מגיעים היום לאוניברסיטה עם מיומנויות תקשוב אותם רכשו עד לסיום התיכון. אני רואה כיצד בני בן השמונה שולט בשורה רחבה של מיומנויות שימוש במחשב ויכולה לומר בלב שלם: אין לי דאגה באשר למיומנויות התקשוב אותן ירכוש עד

הגיעו לאוניברסיטה. בקיצור, איני רואה צורך מיוחד להקדיש גם את שנות האוניברסיטה למיומנות חשובה זו.

מעבר לכל זה, אני יכולה בוודאות לראות דבר אחד טוב שבוודאי קיים בהוראה מקוונת: היא תורמת לאיכות הסביבה. פחות גזים רעילים נפלטים לחלל האוויר מן המכונות המובילות את הסטודנטים ואת המרצים לקמפוס. פחות חומר ניקוי נצרכים לניקוי הכיתות בתום יום הלימודים. כן וגם עוד משהו, כמעט שכחתי. כסף. הרבה כסף נחסך באמצעות ההוראה המקוונת. כי במקום ללמד 30 סטודנטים אפשר ללמד בו זמנית 1,600. לפחות הרצאות פרונטליות אפשר ללמד בלי מגבלת גודל הקהל.

מה עוד מותר ההוראה המקוונת? זהו, אני חושבת. כל השאר נסיון ציני לייצר תחליפים אנושיים. בבלוג הקודם כתב פרופ' ליימן-ווילציג: "בעולם של המאה ה-21, הכישרון החשוב ביותר הינו היכולת ללמוד באופן עצמאי". אני מסכימה בלב שלם. אולם לא פחות חשובה היא היכולת לתפקד בסביבה אנושית. בחזון השחור של אוניברסיטה וירטואלית – ייהפך העולם לתקשורת מחשבים. אין לי ספק שהרגע הזה בוא יבוא. אבל למה לקרב את הקץ?